

РОЗДІЛ 7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ
НА ПРИКЛАДІ МИХАЙЛІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИANALYSIS OF LOCAL BUDGET REVENUES FORMATION
ON THE EXAMPLE OF MYKHAILIVSKA TERRITORIAL COMMUNITY

У статті виділено основні поняття та засади побудови нової системи міжбюджетних відносин після проведення реформи децентралізації. Досліджено та виокремлено джерела формування доходів саме місцевих бюджетів на прикладі Михайлівської територіальної громади Запорізької області. Сформовано та структуровано групи доходів згідно з кодами класифікації доходів та фондів, що формують надходження. Проведено аналіз виконання плану по доходам місцевого бюджету, що дало змогу визначити переваги та недоліки роботи даної системи міжбюджетних відносин. Проведено дослідження структури доходів загального та спеціального фондів територіальної громади. У статті визначено, що трансферти мають велику питому вагу при формуванні дохідної частини бюджету. Саме тому, виникає потреба в оцінці змін у законодавстві та їх впливу на формування дохідної частини місцевих бюджетів.
Ключові слова: місцевий бюджет, загальний та спеціальний фонди, доходи, територіальна громада, бюджетна децентралізація.

The article examines the impact of the decentralization reform on the formation of local budget revenues. Financial decentralization creates favorable conditions for the development of territorial communities and is a powerful driver of the development of Ukrainian cities. The results of the study were the identification of positive aspects of the introduction of the reform of interbudgetary relations: an annual increase in revenues to the general and special funds, an increase in the sources of monetary revenues to territorial communities. Increasing the financial independence of local budgets in the modern territorial development system determines the community's ability to provide for public needs and solve problematic issues relevant to its locality. The key to socio-economic development of territorial entities is the permanence and sufficient availability of cash receipts to the community budget, their targeted and effective use. That's why attention has been drawn to the need to assess legislative changes and their impact on the formation of the revenue part of local budgets. The article highlights the main concepts and principles of building a new system of inter-budgetary relations after the decentralization reform. Sources of revenue formation of local budgets on the example of the Mykhailivka Territorial Community of Zaporizhzhya Region were studied and highlighted. Income groups were formed and structured according to income classification codes and income funds. An analysis of the implementation of the local budget revenue plan was carried out, which made it possible to determine the advantages and disadvantages of this system of inter-budgetary relations. A study of the income structure of the general and special funds of the territorial community was conducted. The article determines that transfers have a large specific weight in the formation of the revenue part of the budget. That is why it is necessary to evaluate changes in legislation and their impact on the formation of the revenue part of local budgets. The analysis of the results of the activity of the territorial community made it possible to form an assumption that without transfers from the state and local budgets, effective activity and the performance of all management functions entrusted to the authorized bodies of the communities are impossible. Taking into account the results of the conducted research, this system of building inter-budgetary relations needs more attention and deeper research from scientists, community leaders, control bodies and the state.

Key words: local budget, general and special funds, revenues, territorial community, budget decentralization.

УДК 336.14:352(477.64)

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.79-31>

Варламова І.С.

д.е.н., професор кафедри обліку та оподаткування,
Запорізький національний університет

Конєва А.В.

магістр,
Запорізький національний університет

Varlamova Iryna

Zaporizhzhia National University

Koniewa Anna

Zaporizhzhia National University

Постановка проблеми. Реформа децентралізації в Україні призвела не тільки до значних адміністративно-територіальних перетворень, але й стала поштовхом для побудови нової системи міжбюджетних відносин та місцевого самоврядування. Територіальні громади було створено з метою ефективного та всебічного розвитку малих міст та селищ, але виконання усіх наданих державою повноважень неможливе без забезпечення належного рівня надходжень та джерел наповнення місцевих бюджетів. Аналіз формування системи місцевих бюджетів дає можливість підвищити ефективність використання фінансових ресурсів та застосувати індивідуальний план розвитку територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В умовах сьогодення велика кількість вітчизняних науковців у своїх роботах досліджують та аналізують проблеми бюджетного планування, розподілу та обліку фінансових ресурсів саме на місцевому рівні. Дані питання висвітлені у наукових працях таких українських учених як: В. М. Булавинець, Л. В. Коренюк, Г. П. Гончар, С. А. Фрунза, Н. В. Гаврилова, В. С. Лень, Н. В. Кравчук, С. В. Свірко, С. О. Левицька, М. В. Метелиця та інших. Але невелика кількість досліджень побудована на питаннях стосовно комплексного аналізу формування саме доходів та джерел наповнення місцевих бюджетів. Саме тому зростає необхідність у проведенні додаткових досліджень за обраною темою, що

у майбутньому може стати орієнтиром у процесі удосконалення та відбудови бюджетної системи національної економіки.

Постановка завдання. Виділити та дослідити основні джерела формування місцевих бюджетів територіальних громад, після проведення реформи децентралізації на території України; визначити головні переваги та недоліки дії нової системи міжбюджетних відносин; провести аналіз структури надходжень до загального та спеціального фондів на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформа децентралізації на території України здійснюється через створення нових органів місцевого самоврядування – територіальних громад (ТГ). Головною метою створення ТГ є підвищення рівня та якості життя громадян, вихід на новий рівень культурного та соціально-економічного розвитку.

Бюджетна децентралізація в Україні має два ключових вектора розвитку: незалежні джерела формування бюджетів та збільшення фінансових ресурсів з розрахунку на одну людину в громаді. Нова модель грошового забезпечення бюджетів ТГ полягає у розширенні прав органів місцевої влади, надання їм повної бюджетної самостійності та розширення джерел формування місцевих бюджетів з метою створення реального підґрунтя для виконання своїх повноважень та підвищення мотивацій до нарощування дохідної бази місцевих бюджетів [1].

Бюджетним кодексом України визначено, що доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України. Доходи бюджету класифікуються за такими розділами [2]:

1) податкові надходження (встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні та місцеві податки і збори);

2) неподаткові надходження (доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності, інші неподаткові надходження);

3) доходи від операцій з капіталом;

4) трансферти (дотації та субвенції).

Слід зазначити, що Державний бюджет, як наслідок, і місцеві бюджети, складається з двох частин: загального та спеціального фондів. Головними нормативними документами, які регулюють питання щодо розподілу та структури загального та спеціального фондів є Бюджетний кодекс України та Закон України «Про державний бюджет в Україні» [3]. Загальний фонд містить кошти, які призначені для реалізації загальних функцій, а кошти спеціального фонду мають конкретне призначення. Склад цих фондів затверджено Наказом

Міністерства фінансів України «Про Бюджетну класифікацію» [4], класифікацію доходів загального фонду місцевого бюджету у розрізі ККД на прикладі Михайлівської територіальної громади зображено у таблиці 1.

Проведений аналіз виконання плану по доходах Управління фінансів Михайлівської ТГ дозволить визначити структуру та систематизувати основні види надходжень до загального фонду місцевого бюджету. За результатами дослідження було виокремлено наступні групи за видами надходжень у бюджет ТГ:

- податкові надходження (ККД 100000000);
- податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості (ККД 110000000);
- податок та збір на доходи фізичних осіб (ККД 110100000);
- податок на прибуток підприємств (ККД 110200000);
- рента плата та плата за використання інших природних ресурсів (ККД 130000000);
- рента плата за користування надрами загальнодержавного значення (ККД 130300000);
- внутрішні податки на товари та послуги (ККД 140000000);
- місцеві податки та збори, що сплачуються (перераховуються) згідно з Податковим кодексом України (ККД 180000000);
- єдиний податок (ККД 180500000);
- неподаткові надходження (ККД 200000000);
- доходи від власності та підприємницької діяльності (ККД 210000000);
- адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності (ККД 220000000);
- плата за надання адміністративних послуг (ККД 220100000);
- державне мито (ККД 220900000);
- інші неподаткові надходження (ККД 240000000);
- офіційні трансферти (ККД 400000000).

Джерелами доходів бюджетних організацій можуть бути не тільки міжбюджетні трансферти та асигнування, але й власні кошти, отримані в результаті своєї діяльності. Власними надходженнями бюджетних установ можуть бути: дарунки та благодійні внески, виконання робіт та послуг, кошти від реалізації майна. Такі джерела доходів мають назву спеціальні. Доходи спеціального фонду бюджетної установи – це грошові надходження, отримані в результаті фінансово-господарської діяльності організації, крім основної діяльності, та зараховані до спеціального фонду кошторису установи [6].

Дослідження класифікації доходів спеціального фонду бюджету ТГ у розрізі ККД зображено у таблиці 2.

Класифікація доходів загального фонду бюджету ТГ

№	ККД	Доходи загального фонду
2	11010000	Податок та збір на доходи фізичних осіб
3	11010100	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати
4	11010400	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку інших ніж заробітна плата
5	11010500	Податок на доходи фізичних осіб, що сплачується фізичними особами за результатами річного декларування
7	11020200	Податок на прибуток підприємств та фінансових установ КВ
9	13010000	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів
11	13030100	Рентна плата за користування надрами для видобування інших корисних копалин загальнодержавного значення
13	14020000	Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів
14	14021900\ 14031900	Пальне
15	14040000	Акцизний податок з реалізації суб`єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів
18	18010100	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об`єктів житлової нерухомості
19	18010200	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об`єктів житлової нерухомості
20	18010300	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об`єктів нежитлової нерухомості
21	18010400	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об`єктів нежитлової нерухомості
22	18010500	Земельний податок з юридичних осіб
23	18010600	Орендна плата з юридичних осіб
24	18010700	Земельний податок з фізичних осіб
25	18010900	Орендна плата з фізичних осіб
26	18011100	Транспортний податок з юридичних осіб
28	18050300	Єдиний податок з юридичних осіб
29	18050400	Єдиний податок з фізичних осіб
32	21081100	Адміністративні штрафи та інші санкції
34	22010300	Адміністративний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань
35	22012500	Плата за надання інших адміністративних послуг
36	22090400	Державне мито, пов`язане з видачею та оформленням закордонних паспортів (посвідок) та паспортів громадян України
37	24060300	Інші надходження
41	41020100	Базова дотація
43	41033900	Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам
45	41040200	Дотація з місцевого бюджету на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров`я за рахунок відповідної додаткової дотації з державного бюджету
46	41050000	Субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам
47	41051000	Субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері освіти за рахунок коштів освітньої субвенції
48	41053900	Інші субвенції з місцевого бюджету

Джерело: складено автором на основі [5]

Класифікація доходів спеціального фонду бюджету ТГ

№	ККД	Доходи спеціального фонду
1	19010100	Екологічний податок, який справляється за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення
2	19010300	Надходження від розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах
3	24062100	Грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності
4	25010000	Надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством
5	25010100	Плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю
6	25010300	Плата за оренду майна бюджетних установ, що здійснюється відповідно до Закону України "Про оренду державного та комунального майна"
7	25020000	Інші джерела власних надходжень бюджетних установ
8	25020100	Благодійні внески, гранти та дарунки
9	41053600	Субвенція з місцевого бюджету на здійснення природоохоронних заходів

Джерело: складено автором на основі [5]

На основі аналізу виконання плану по доходам Михайлівської ТГ нами було виділено та систематизовано основні складові надходжень до спеціального фонду місцевого бюджету. За результатами проведеного дослідження було виділено наступні групи видів надходжень:

- податкові надходження (ККД 100000000);
- інші податки та збори (ККД 190000000);
- екологічний податок (ККД 190100000);
- неподаткові надходження (ККД 200000000);
- інші неподаткові надходження (ККД 240000000);
- інші надходження (ККД 240600000);
- власні надходження бюджетної установи (ККД 250000000);
- офіційні трансферти (ККД 400000000);
- субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам (ККД 410500000);
- цільові фонди (ККД 500000000).

Кількість надходжень до місцевого бюджету у сучасній системі міжбюджетних відносин визначає можливість громади забезпечувати суспільні потреби та вирішувати проблемні питання кожної окремої місцевості. Запорукою соціально-економічного розвитку територіальних утворень є постійність та достатня наявність грошових надходжень до бюджету громади, їх цільове та ефективне використання [7]. Саме тому, виникає потреба в оцінці змін у законодавстві та їх впливу на формування дохідної частини місцевих бюджетів (рис 1).

Проведений аналіз виконання плану по доходах загального та спеціального фондів на прикладі Михайлівської ТГ показав нам позитивну

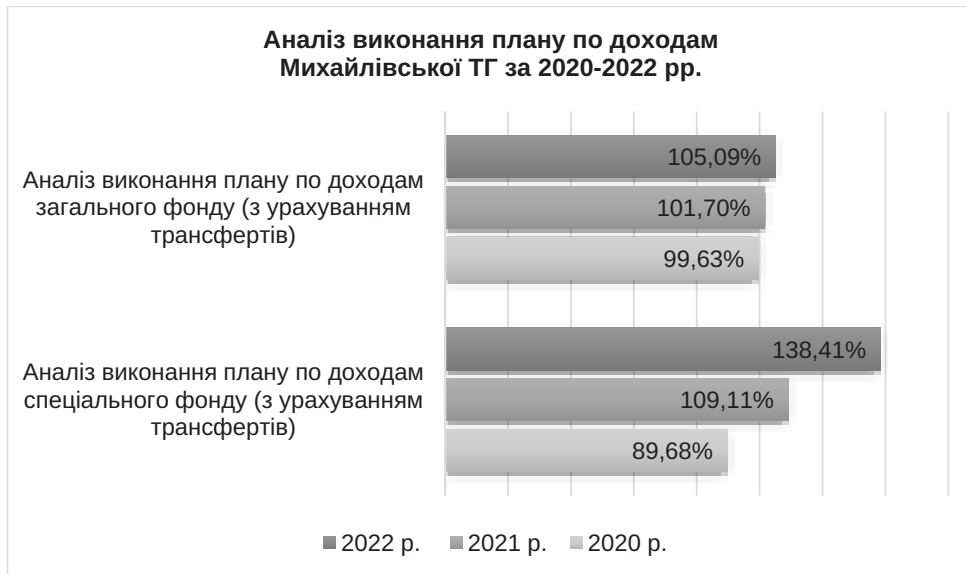
динаміку змін досліджуваного показника. Найбільші зміни зафіксовано при аналізі доходів спеціального фонду за 2021–2022 роки, що складає 29,31% приросту надходжень. Доходи за загальним фондом у 2022 році в порівнянні з 2020 роком збільшилися на 5,46%. Але, незважаючи на низку позитивних змін у динаміці доходів за видами фондів було визначено й негативні сторони.

Доходна частина бюджету формується з податкових, неподаткових надходжень та трансфертів (субвенції та дотації). Питому вагу кожного з елементів можна побачити на рис. 2.

Сума податкових надходжень у 2021 році склала 53,3 млн. грн. (або 50%); неподаткових (власні надходження, адміністративні збори, державне мито) – 3,3 млн. грн. (3% від загальних обсягів доходів); трансферти – 53,1 млн. грн. (тобто 47%). Основними джерелами наповнення місцевого бюджету є податки на доходи та прибуток, акцизний податок, податок на нерухоме майно, плата та орендна плата за землю, єдиний податок.

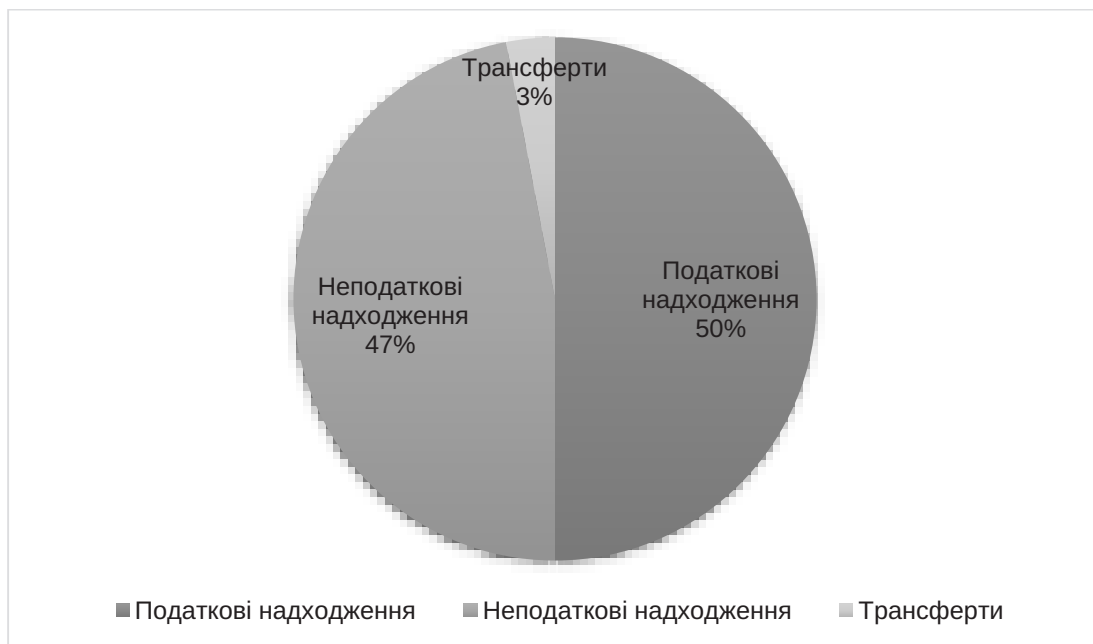
У 2021 році до бюджету селищної ради надійшло 53,1 млн. грн. трансфертів з державного та місцевого бюджетів. А саме:

- медична субвенція – 11,03 млн. грн.;
- освітня субвенція – 27,73 млн. грн.;
- субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері
- освіти за рахунок коштів освітньої субвенції бюджету (ІРЦ) – 1,07 млн. грн.;
- субвенція з місцевого бюджету на надання державної підтримки особам з особливими освіт-

Рис. 1. Аналіз виконання плану по доходам Михайлівської ТГ за 2020–2022 рр.

Джерело: розроблено автором на основі аналізу ТГ [5]

Рис. 2. Структура доходів Михайлівської ТГ

Джерело: розроблено автором

німи потребами за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету – 0,52 млн. грн.;

- базова дотація – 7,51 млн. грн.;
- додаткова дотація – 2,86 млн. грн.;
- інша субвенція – 2,39 млн. грн.

Враховуючи, вище зазначену інформацію, можна зробити висновок, що трансферти мають велику питому вагу при формуванні дохідної частини бюджету, що складає 46% загального обсягу доходів.

Висновки з проведеного дослідження. Фінансова децентралізація створює сприятливі умови

для розвитку територіальних громад, є потужним рушієм розвитку українських міст та селищ. Досліджуючи децентралізацію як нове явище для нашої країни, можна зробити висновок, що даний спосіб організації місцевої влади дає можливість утвореним громадам право самостійно вирішувати питання та організувати свою роботу виходячи з власних потреб. Позитивним аспектом реформи міжбюджетних відносин є щорічне збільшення доходів до загального та спеціального фондів, збільшення джерел надходжень грошових коштів. Але з практичного досвіду бачимо, що без

трансфертів з державного та місцевих бюджетів неможлива ефективна діяльність та виконання усіх управлінських функцій покладених на уповноважені органи громад. Зважаючи на результати проведеного дослідження, дана система побудови міжбюджетних відносин вимагає більшої уваги та глибшого дослідження зі сторони науковців, керівників громад, контролюючих органів та держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Рошило В. І. Доходи місцевих бюджетів як основа фінансового забезпечення місцевих органів влади: автореф., канд.ек.н. 2017. С. 1029-1031. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/177.pdf (дата звернення: 05.02.2023).

2. Центральний офіс реформ при мінрегіоні. Джерела доходів місцевих бюджетів. 2019. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/369/2019.pdf> (дата звернення: 05.02.2023).

3. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03.11.2022 р. № 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text> (дата звернення: 07.02.2023).

4. Про бюджетну класифікацію: Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2014 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text> (дата звернення: 09.02.2023).

5. Офіційний сайт Михайлівської ТГ у Запорізькій області. URL: <https://mihajlivska.gromada.org.ua/> (дата звернення: 10.02.2023).

6. Сірик З. І. Особливості вдосконалення міжбюджетних відносин в умовах децентралізації влади. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. Вип. 2 (142). С. 46-49. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20202\(142\)/sep20202\(142\)_046_SirykZ.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20202(142)/sep20202(142)_046_SirykZ.pdf) (дата звернення: 11.02.2023).

7. Джерела доходів місцевих бюджетів. Головний інформаційний портал реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/7476> (дата звернення: 11.02.2023).

REFERENCES:

1. Roshylo V.I. (2017) Dokhody mistsevykh biudzhetyv yak osnova finansovoho zabezpechennia mistsevykh orhaniv vldy [Revenues of local budgets as the basis of financial support of local authorities]: avtoref., kand. ek. n, pp. 1029-1031. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/177.pdf (accessed 05 February 2023).

2. Tsentralnyi ofis reform pry minrehioni (2019) Dzherela dokhodiv mistsevykh biudzhetyv [Sources of income of local budgets]. Available at: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/369/2019.pdf> (accessed 05 February 2023).

3. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2023 rik: Zakon Ukrainy vid 03.11.2022 r. № 2710-IX [On the State Budget of Ukraine for 2023: Law of Ukraine, 2022 № 2710-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text> (accessed 07 February 2023).

4. Pro biudzhethnu klasyfikatsiiu: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 14.01.2014 r. №11 [On budget classification: Order of the Ministry of Finance of Ukraine, 2014 № 11]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text> (accessed 09 February 2023).

5. Ofitsiynyi sait Mykhailivskoi TH u Zaporizkii oblasti [The official website of Mykhailivska TG in Zaporizhzhya region]. Available at: <https://mihajlivska.gromada.org.ua> (accessed 10 February 2023).

6. Siryk Z. I. (2020) Osoblyvosti vdoskonalennia mizhbiudzhethnykh vidnosyn v umovakh detsentralizatsii vldy [Peculiarities of improving interbudgetary relations in conditions of decentralization of power]. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, no. 2 (142), pp. 46–49. Available at: [http://ird.gov.ua/sep/sep20202\(142\)/sep20202\(142\)_046_SirykZ.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20202(142)/sep20202(142)_046_SirykZ.pdf) (accessed 11 February 2023).

7. Dzherela dokhodiv mistsevykh biudzhetyv (2022) [Sources of revenues of local budgets]. *The main information portal of the reform of local self-government and territorial organization of power*. Available at: <https://decentralization.gov.ua/news/7476> (accessed 11 February 2023).